

Stockholm 21 augusti 2014

Dnr
112/14

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över Yrkeskvalifikationsdirektivet - ett samlat genomförande (SOU 2014:19)

Lärarnas Riksförbund har givits möjlighet att yttra sig över förslaget om hur det moderniserade yrkeskvalifikationsdirektivet ska genomföras i svensk rätt och förvaltning.

Förbundet begränsar sitt svar till de områden som berör läraryrket.

Sammanfattning av förbundets synpunkter

Lärarnas Riksförbund avstyrker förslagen om hur läraryrket ska hanteras inom det samlade genomförandet.

Förbundet kräver istället att läraryrket undantas från yrkeskvalifikationsdirektivet.

Lärarnas Riksförbund ställer detta krav dels utifrån behovet att garantera en hög utbildningsnivå, dels utifrån att yrket är förenat med offentlig maktutövning.

Förbundets uppfattning är att förslaget om genomförande av yrkeskvalifikationsdirektivet äventyrar elevernas rätt att undervisas av lärare som är behöriga för både ämne och skolform.

Lärarnas Riksförbund ser gärna att lärare med utbildning från andra länder söker sig till Sverige, men det ska då ställas samma krav på dem som på lärare med svensk utbildning. Detta ska gälla oavsett om de ska etablera sig permanent eller arbeta här tillfälligt. Förbundet anser att den reglering vi har idag tillgodoser möjligheten för detta och ifall nuvarande regler strider mot yrkeskvalifikationsdirektivet måste läraryrket ställas utanför.

Bakgrund till förbundets ställningstaganden

Syftet med direktivet är att säkerställa att EU-medborgare ska kunna etablera sig, tillfälligt erbjuda sina tjänster och söka anställning i ett annat medlemsland utan att mötas av onödiga nationella yrkesregleringar. Avsikten är att medlemsländerna ska godta variationer som förekommer när det gäller utbildning och yrkesreglering. De synpunkter Lärarnas Riksförbund har på förslaget bottnar inte i ett behov av att

skydda svenska lärare från konkurrens utifrån utan behovet av att säkerställa att svenska elever erbjuds bästa möjliga undervisning av rätt utbildade lärare utifrån de mål som är uppsatta i skolans styrdokument. I SKOLFS 2014:3 redgörs för de nationella krav som ställs för behörighet i vissa ämnen och som enligt Skolverket behöver bedömas oavsett om läraren har en examen från tredje land eller EU/EES. Det rör sig om kunskaper i läs- och skrivinlärning på svenska för lärare i grundskolans första år, kontrastiva moment för lärare i moderna språk, simkunskap för idrottslärare och kunskap om världsreligionerna för lärare i religionskunskap.

Fördragets regler om fri rörlighet omfattar inte offentliga tjänster, alltså yrken som är förenade med offentlig maktutövning. Lärarnas Riksförbund menar att läraryrket är förenat med offentlig maktutövning. Denna makt manifesteras dels genom upprätthållande av skolplikt i grundskolan dels genom den myndighetsutövning som det innebär att sätta slutbetyg i årskurs nio och kursbetyg i gymnasieskolan. Utifrån detta är det möjligt att hävda att läraryrket bör undantas från yrkeskvalifikationsdirektivet.

Förbundets uppfattning är att om de brister som finns i föreliggande förslag inte går att hantera inom yrkeskvalifikationsdirektivets ramar bör yrket ställas utanför direktivet. Nedan redovisar vi de ändringsbehov vi ser i förslaget, och de brister vi ser som ligger till grund för att Lärarnas Riksförbund förkastar förslaget. Syftet med dessa föreslagna ändringar är som tidigare betonats elevernas rätt att undervisas av lärare med rätt kompetens för den aktuella undervisningen.

Kommentarer till Förslag till ändring i skollagen

Den så kallade undervisningsparagrafen, skollagen 2 kap 13 §, är manifestet i den nya skollagens löfte till eleverna att huvudregeln är att undervisning ska bedrivas av behöriga lärare. Här föreslås en ändring som medför att lärare med utländsk utbildning tillfälligt ska ha rätt att undervisa utan att deras behörighet prövas av svensk myndighet. Detta förslag går tvärt emot den uppfattning som lärarnas fackliga organisationer och samtliga politiska partier uttryckt under arbetet med att skärpa behörighetskraven i svensk skola och införandet av lärarlegitimation. Lärare med utländsk utbildning, oavsett om de är från EU/ESS eller tredje land ska ha möjlighet att undervisa, tillfälligt och tillsvidare, i svensk skola, men deras utbildning ska först ha prövats mot de behov som undervisningen ställer.

Lärarnas Riksförbund inser att en sådan reglering är svår att harmonisera med reglerna i 5 respektive 7 artikeln i yrkeskvalifikationsdirektivet som ger rätt att temporärt och tillfälligt utöva sitt yrke i ett annat EU/ESS-land utan förhandskontroll. Förbundet menar dock att syftet med förhandskontrollen, att garantera elevernas rätt till god undervisning, måste värderas högre än vuxna yrkesutövares rätt till fri rörlighet. Förslaget är ett hot mot det som enligt

tjänstedirektivet faktiskt kan motivera inskränkningar i den fria rörligheten, att ett land måste kunna garantera upprätthållandet av en hög utbildningsnivå. Undantaget från kravet på lärarlegitimation innebär i det här fallet också en illojal konkurrens då det ställs högre krav på lärare som redan är etablerade på den svenska arbetsmarknaden.

Förbundet anser samtidigt att utredaren borde ha pekat på de möjligheter som finns i direktivets 7 artikel, att ställa krav på en förhandsanmälan till berörd myndighet, uppvisande av bevis på yrkeskvalifikationer samt allra viktigast ett intyg som bekräftar att yrkesutövaren inte är förbjuden att utöva yrket eller har dömts för något brott. Visserligen föreslås att denna möjlighet skrivs in i lagen om erkännande av yrkeskvalifikationer (9 §) men det förs i utredningen inget resonemang kring vilka föreskrifter det kan röra sig om och på vilket sätt dessa kan garantera elevernas rätt till god undervisning.

I skollagen finns redan idag möjlighet att tillfälligt anställa den som saknar legitimation och/eller behörighet för den aktuella undervisningen. Detta är enligt skollagen 2 kap 18 § möjligt ifall det inte finns någon legitimerad och behörig lärare att tillgå hos huvudmannen. För den som anställs tillfälligt (för maximalt ett år i taget) enligt denna paragraf finns också en särskild reglering (skollagen 2 kap 21 §) att 5 § andra stycket i Lagen om anställningskydd (om att vissa former av tidsbegränsad anställning kan övergå till en tillsvidareanställning) inte gäller för en anställning enligt denna paragraf. Då utredaren inte föreslagit att anställningar enligt den nya punkten 2 i 2 kap 13 § skollagen ska omfattas av samma regler innebär detta att dessa lärares anställning efter flera visstidsanställningar kan konverteras till en tillsvidareanställning.

Skollagen ställer också krav på att den som självständigt ska sätta betyg ska vara legitimerad lärare (3 kap 16 §). De som anställs tillfälligt enligt 2 kap 13 § punkt två måste därför i förekommande fall sätta betyg tillsammans med en legitimerad lärare. Det vore olyckligt att ha en huvudregel (2 kap 13 §) avseende vilka som får undervisa där det ändå finns begränsningar i deras rätt att utöva vissa delar av yrket.

I skollagen har lagstiftaren med avsikt valt att skilja på regler för vem som får undervisa och vem som får anställas, detta för att reglerna om undervisning bottnar i elevernas rättigheter och reglerna för anställning bottnar i lärarnas rättigheter som arbetstagare. En sammanblandning av dessa regler så som det föreslås i utredningen vore enligt förbundets mening djupt olyckligt.

Kommentarer till Förslag till ändring i förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare

Lärarnas Riksförbund anser att Skolverket alltid ska kunna begära in ett yttrande från Universitets- och högskolerådet innan ett ärende om legitimation för lärare med

utländsk utbildning avgörs. Även för lärare med utbildning från annat EU/EES-land kan UHÅs kompetens behövas för att pröva vilka svenska lärarbehörigheter en viss utländsk utbildning motsvarar. Ifall EU-rätten hindrar detta förfarande finns här ytterligare skäl för att läraryrket ska stå utanför implementeringen av det moderniserade yrkeskvalifikationsdirektivet i Sverige.

Kommentarer till Förslag om ändring i förordningen (2011:268) om lärar- och förskolläraryrket

Lärarnas Riksförbund instämmer i att Skolverket ska tillse att information om lärare som i Sverige fått sin lärarlegitimation indragen införs i IMI.

Kommentarer till Förslag till lag om erkännande av yrkeskvalifikationer

Som vi tidigare anfört anser förbundet att utredaren borde ha tydliggjort vilka möjligheter till kontroll av tillfälligt anställda lärare som ges genom 7 kapitlet i yrkesdirektivet och 9 § i rubricerat lagförslag.

I 10 § sägs att en yrkesutövare som tillfälligt tillhandahåller tjänster i Sverige står under samma tillsyn som andra utövare av yrket här i landet samt att en sådan yrkesutövare kan bli föremål för samma disciplinära åtgärder avseende yrkesutövningen som andra utövare av yrket. I skollagens 2 kapitel 23 § finns regler om på vilka grunder en legitimerad lärare kan varnas alternativt få sin legitimation indragen. Åtgärderna gäller dock bara redan legitimerade lärare vilket innebär att lärare som anställts enligt förslaget punkt 2 i skollagens 2 kap 13 § inte kan omfattas av dessa sanktioner. Detta är ytterligare ett skäl för att även den som tillfälligt ska verka som lärare i Sverige först ska ansöka om och erhålla lärarlegitimation.

Språkrav

Utredaren menar att det endast är för lärare i ämnet svenska som kunskaper i svenska språket är en yrkeskvalifikation. Förbundet instämmer inte i detta utan menar att det i läraryrket som i huvudsak bygger på muntlig kommunikation, och dessutom ställer höga krav på förmåga till skriftlig kommunikation, är nödvändigt för yrkesutövningen att behärska det språk man förväntas undervisa på.

Det finns redan i skollagen (2 kap 17 §) undantag från kravet på legitimation (och därmed från kravet på kunskaper i svenska) för lärare som bedriver undervisning på främmande språk.

Lärarnas Riksförbund uppfattar det som om att utredaren ändå anser att Skolverket kan kräva intyg om språkkunskaper, men inte själv kontrollera dem. Ifall detta är rätt uppfattat anser förbundet att förslaget att Skolverket först ska bedöma den sökandes kompetenser ”som lärare” och i nästa steg ta ställning till kunskaperna i svenska

språket är rimligt. Om utredarens förslag innebär att intyg om svenskunskaper helt ska lämnas utanför legitimationssystemet motsätter förbundet sig detta mycket starkt.

Dagens ordning där en lärare med utländsk examen inte alls kan få sin utbildning prövad mot svenska förhållanden utan att först kunna intyga sina svenskkunskaper är inte fullt tillfredsställande. Huruvida utbildningen kommer att godkännas för undervisning eller inte kan vara avgörande för ifall det är värt för läraren att skaffa sig erforderliga kunskaper i svenska språket, varför det är rimligt att utbildningens innehåll provas i ett första steg.

LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Bo Jansson
Förbundsordförande

Anna Jändel-Holst
Utredare